

NÉGY ÚJ KÉZIKÖNYV

Több ok szerencsés találkozásának köszönhető, hogy a magyar könyvpiacra szinte folyamatosan jelennek meg olyan kézikönyvek, melyeket minden érdeklődő szívesen tesz könyvespolcára. Az okok közül a két legjelentősebbet — és legörvendetesebbet — emeljük ki: a széles körű igényt ilyen jellegű könyvek iránt és a könyvkiadás erőfeszítéseit, hogy ezeket mielőbb kielégítse. Mindkettőt méltán sorolhatjuk kulturális életünk igen pozitív vonásai közé.

Pontosan 100 éve jelent meg az első kiadvány, mely az ország helységneveit gyűjtötte egybe, s

A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG
HELYSÉGNÉVTÁRA 1973

c. kötet (Statistikai Kiadó, 1973.) tulajdonképpen ennek 23., a kornak megfelelően változott kiadása. Az első rész az 1970-es népszámlálás alapján közli az országra vonatkozó összefoglaló adatokat és az államigazgatási területi beosztást. Ez utóbbi azért fontos, mert a területi egységek neve a legutolsó szabályozás szerinti hivatalos névalakkal szerepel, s e tekintetben irányadó. A második rész a tulajdonképpeni helységnévtár: a községek és lakott helyek adatait sorolja fel betűrendben. A harmadik rész a postai irányítószámokat tartalmazza, a negyedik az államigazgatási területi egységeket 1945 óta bekövetkezett változásait tünteti fel a névváltozásokkal együtt, az ötödik rész részletes névmutató. E felsorolás után aligha kell bizonygatni, hogy a kötet milyen hasznos segédeszköze a tá-

jékozódásnak, mégpedig nem csupán a hivatalos szervek számára.

A második kiadvány is 100 éves évfordulót idéz. A Budapest centenáriumára megjelent könyvek sorát 1973-ban méltón zárja le a

BUDAPEST LEXIKON

mely már első ránézésre is tekintélyes vállalkozásnak látszik (több mint 1300 oldal), hát ha még az ember belelapoz, s megtudja, hogy mindez alig 3 év alatt készült el. Ehhez persze olyan szerzői-szerkesztői apparátus kellett, melynek pusztá felsorolása is 3 oldalt tesz ki.

Mintegy 6000 címszó ismerteti a főváros földrajzát, történelmét, gazdasági életét, bemutatja a városfejlődést, a társadalmi problémákat, tekintélyes teret szentel a közigazgatásnak és a várospolitikának, s az érdeklődő választ kap a kulturális, az egészségügyi és a sportélettel, a nagyrészt országos hatáskörű intézményekkel kapcsolatos kérdésekre, valamint megtalálja a város életében szerepet játszott személyek munkásságára utaló tudnivalókat.

A szerkesztőknek nem lehetett könnyű dolga: a mind jobban terebélyesedő anyag és a megszabott terjedelem lépten-nyomon jelentkező konfliktusait kellett feloldaniok, s e munkában még csak nem is támaszkodhattak sem előzményre, sem mintára. A vállalkozás egyik érdeme ugyanis, hogy kimondottan városi lexikon külföldön sem jelent meg — az enciklopédia pedig más műfaj, mint a lexikon. Külön dicséret illeti a szerkesztőket azért a törekvésért is, hogy az igen sok illusztráció nagyobb része eddig egyáltalán nem közölt vagy legalább

kevésbé ismert legyen. (Akadémiai Kiadó, 1973.)

A magyar könyvkiadás megindulásának 500. évfordulója jelentette az alkalmat egy másik, a maga nemében szintén első vállalkozásra:

A MAGYAR SAJTÓ KÉPESKÖNYVE

Dersi Tamás és Szántó Tibor munkája a magyar sajtó 270 éves múltjáról ad áttekintést. Mint minden válogatásban, ebben is sok szubjektív elem van, de a kötet átlapozása után úgy tűnik, a szerzőknek sikerült a kitűzött két célt elérniük: egyrészt bemutatni, hogy a magyar sajtó másfél évszázadon át milyen szoros kapcsolatban volt a nemzeti irodalommal és a haladás útját keresőkkel, másrészt, hogy a XX. században milyen jelentős szerepet játszott a szocialista-kommunista mozgalmak sajtója.

A műfaj az, hogy a kiadvány képekönny, meghatározta az egész kiadvány jellegét: az idézett lapok, folyóiratok képei között az összekötő szöveg vezeti az olvasót, aki láthatja a II. Rákóczi Ferenc szabadságharcának híreit közlő Mercurius Hungaricus, majd az első magyar nyelvű újság, A Magyar Hirmondó (1779) példányait ábrázoló képektől kezdve a ma ismert lapokig a legfontosabbakat, a legjellemzőbbeket. Minél közelebb jutott a mához, a válogatónak annál nehezebb dolga volt. Ha másvalaki másképpen is csinálta volna, a szerzőké marad az érdem, hogy először próbálkoztak annak a bemutatásával, milyen gazdag a magyar sajtó, hogyan reagált a társadalmi-történelmi folyamatokra és hogyan tükrözte a politikai eseményeket. (Magyar Újságírók Országos Szövetsége — Kossuth K. 1973.)

A négy kiszemelt kötet ismertetésekor immár harmadszor kell azt írunk, hogy „első vállalkozás”, mert a

FEJLŐDŐ ORSZÁGOK LEXIKONA

szintén előzmény nélkül áll a nemzetközi lexikonirodalomban. Nem csoda, hiszen „erős kezű” szerkesztői munka kellett ahhoz, hogy a nagyszabású, több mint 1300 oldalas műben a több tucatnyi szerző a lehetőséghez képest egyetértően a címében szereplő, meglehetősen bizonytalan fogalom értelmezésében: mit értünk „fejlődő országon”? Ebben a kötetben nemcsak adminisztrációs kellék az előszó, mely a szerkesztés fő elveit foglalja össze; érdemes elolvasni, mielőtt a kiadványt használni kezdenénk. A főszerkesztő, Kende István itt körvonalazza, hogy azokat az országokat (ill. a velük kapcsolatos fogalmakat) vették fel a kötetbe, melyek gyarmati vagy félgyarmati sorban éltek vagy élnek ma is; a függetlenség után is cipeleg a múlt gazdasági, társadalmi és kulturális terheit; nem tartoznak a szocialista vilárendszerbe. Ilyen módon a Föld fele megtalálható a lexikonban, Ázsia, Afrika és Latin-Amerika országai, történetük, politikai-gazdasági-kulturális életük, politikai szervezeteik, pártjaik, mozgalmak, kiemelkedő személyiségeik. Politikai lexikon ez, mely a társadalmi fejlődés megértéséhez, a változások nyomon követéséhez kíván segítséget nyújtani.

S mert a változások ezeken a helyeken napjainkban is egymást érik, s mert a szerkesztők elsősorban a mai helyzetet tartották szem előtt, a szigorú bíráló találhat aránytalanságokat, pontatlanságokat, hiányokat, de nem tagadhatja meg a könyv születésében közreműködőktől az elismerést a hatalmas munkáért, a „veszélyeket” is vállaló kezdeményező kedvéért, azért, hogy a 164 képpel, diagrammal és 268 táblázattal szemléltetett szöveg segítségével gazdag tájékoztató forrást adtak a világ politikai eseményei iránt érdeklődők kezébe. (Akadémia K., 1973.)

Kisfaludi Sándor